

ЗАСТРАХОВАНИЕ И СТАТИСТИКА - БРАК ПО СМЕТКА

Доц. д-р **ТОДОР ИВ. ТОДОРОВ**
от Катедра „Статистика и математика“
в СА „Д. А. Ценов“ - Свищов

Застрахователят е човек, който, качвайки се в самолета, носи със себе си пластмасов макет на бомба, за да намали вероятността наполовина, ако случайно на борда на самолета някой друг внесе още една истинска бомба.
Статистикът е човек, който, изпращайки своя беден роднина, който му е бил на гости по случай панаира в града, за да прикрие своето скъперничество, му заръчва да казва на селяните си, че по време на гостуването е изял средно три кебапчета, а сам той изконсумирал цели пет броя.

Застраховането и статистиката са области на науката и практиката, които имат доста дълга история и много ясно изразено място в икономическото пространство на страната. Две сфери, които са много тясно свързани помежду си, взаимодействат си в процеса на своето самостоятелно функциониране. Действително и статистиката, и застраховането са две особени дейности, всяка от които има свой собствен предмет, обект и метод на наблюдение и управление. Все пак статистиката и застраховането „са обречени да не могат един без друг“, те са толкова силно генетично обвързани, че е невъзможно да се елиминират техните връзки. Те не се съдържат само и единствено в използването на някои от статистическите методи и техники за нуждите на застраховането или пък в наблюдението и акумулирането на информация за застрахователния бизнес. Връзките между застраховането и статистиката са много повече и имат не само чисто теоретичен смисъл, но и много ясно изразено практическо приложение. Самата застрахователна статистика води своето начало още от XVII век, когато белгийският астроном Едмунд Халей съставя първата таблица за смъртността, като с това поставя основите на математическото направление в статистиката и на нейното приложение в застраховането.

Застрахователният бизнес в неговия съвременен вид, както е известно, се заражда в средата на XIX век и до голяма степен се базира на застрахователната статистика, чиито бази данни са били обединени: през 1843 г. в Англия са съставени актюерските таблици за смъртността чрез обединяването на статистическите данни на 17 застрахователни компании; през 1869 г. - на 20 компании; от 1920 г. се създава бюро, което и днес построява актюерските таблици за смъртността, използвайки статистическите данни на всички застрахователни компании. Аналогични статистически служби са създадени и в други страни, при което застрахователната статистика не се ограничава само със събиране на данни за живото-застраховането, а обхваща всички сфери на разнообразната гама от застрахователни услуги, предлагани на застрахователния пазар. Богатата база данни, които акумулира застрахователната статистика, използвани умело и интерпретирани по подходящ начин, позволява на застрахователните мениджъри ефективно да решават въпросите, свързани с вземането на оптимални управленски решения в хода на осъществяваната от тях дейност.

Ето защо необходимо е да се изгради единна база от дан-

ни по застрахователна статистика, от което биха спечелили не само учени-те-изследователи, но и работещите в практиката на застрахователния пазар. Работата в това отношение трябва да започне със задълбочено изучаване на наличната към момента информационна база данни в областта на застраховането (а такава безспорно има), събирани по линия на системата на държавната статистика и на ведомствената статистическа отчетност. Освен това не е без значение преразглеждането на съществуващата в момента система от статистически показатели, като се идентифицират техните познавателно-практически възможности за използване в дейността по управление на застрахователния бизнес.

Ползвайки статистическите методи за свои цели, застраховането практически решава голяма част от своите класически задачи - определяне на тарифните ставки, оценката на риска, прогнозирането на конюнктурата на застрахователния пазар, реализирането на маркетинговите проучвания и т.н.

На свой ред статистиката, навлизайки в дебрите на застраховането, акумулира информация за събитията и процесите, протичащи в тази сфера, която впоследствие подлага на обработка и анализ, за да формулира съответни изводи и препоръки, които предоставя на управленските екипи за формиране на бъдещата държавна и фирмена политика в областта на застрахователния бизнес. Така че ползите са взаимни, поради което тъкмо това поддържа връзките между застраховането и статистиката живи и в състояние на хармония и взаимно проникване между теорията и практиката на тези две области на човешката дейност.

За мястото и ролята на статистиката по отношение на застраховането, за връзките между тях и за необходимостта от тяхното взаимно сътрудничество пишат почти всички изследователи по застраховане, но особено конкретен е един от пионерите в областта на застрахователната наука у нас проф. **Ив. Кацаров**, който още през 1956 г. в своя труд „Застрахователна статистика“ (с. 6) пише следното: „Не е преувеличено, ако се каже, че истинската история на застраховането и конкретно на личното застраховане започва, откогато по пътя на статистическо наблюдение и обработване на събраните данни е доbita представа и оценка на застрахователните рискове. Без ста-

тистически основи няма добре поставена застрахователна работа. Без статистика застрахователят ще изгражда и води предприятието си през опасни подводни скали, каквито в застрахователната работа се срещат твърде много. Колкото едно застрахователно предприятие си служи с повече и по-съвременна статистика, толкова работата му е по-съвършена, операциите му са по-устойчиви и то изпълнява функциите си по-сполучливо.“ Именно този учен дефинира тази съвместна гранична област на знанието и практиката като „актюерска статистика“, „рискова статистика“ или накратко като „застрахователна статистика“. Това сътрудничество между двете науки може да се открие и в много от съвременните университетски учебници и монографии по застраховане, където методите на математическата статистика са в основата на изучаването и оценката на явленията и процесите в областта на застраховането. Не би могло да бъде иначе, тъй като тези явления и процеси имат масов характер и случайно проявление на отделните събития, а всеизвестно е, че именно статистиката е наука, която предлага методи за изучаване на масовите явления в тяхното случайно проявление, прилагайки адаптирани елементи от теорията на вероятностите. Ето мислите на същия автор (с. 564) по същия повод: „Ако за някои други стопански отрасли може да има понякога съмнение върху нуждата от отчетна статистика и върху нейния обхват, в застраховането тя е една естествена необходимост, тъй като тук имаме работа с масови единици, обработваме масови случаи.“

Разбира се, не бива да се стига до апологетизиране на инструментариума на статистиката, който застраховането заимства от нея за своите практически и научни цели. Това би било ненужна крайност, от което едва ли някой печели. Всяко „залитане“ в една или друга посока към преекспониране или подценяване на приложението на статистическите методи в сферата на застрахователния бизнес би довело вместо ползи, до нежелани крайни резултати. Винаги трябва да се

търси балансът, който гарантира оптимално дозирано взаимно проникване между застраховането и статистиката, за да се постигнат наистина полезни резултати от това сътрудничество.

За да бъде успешно това взаимодействие, е необходимо двете области взаимно да адаптират своите методи и технически прийоми в интерес на тяхното общо сътрудничество и постигане на максимални практически резултати, изразяващи се в правилно формулирани изводи и препоръки за усъвършенстване на застрахователния бизнес, в коректно оценен застрахователен риск, в точно предвидени тенденции в развитието на застраховането, в правилно идентифицирани фактори, оказващи най-сериозно влияние върху цялостната дейност на застрахователните компании и т.н. При-

нос в това отношение биха могли да регистрират занимаващите се със статистика, като изследват процесите, протичащи в сферата на застраховането, и предлагат конкретни методологични прийоми за тяхното ефективно изучаване. От друга, страна застрахователите също би трябвало да бъдат активна страна в този двустранен процес на сътрудничество, да задълбочават своите познания по особеностите относно използването на статистическите методи за свои цели. За съжаление обаче и едната, и другата страна не проявяват особени усилия в това направление. Почти липсват научни изследвания на учени-статистици относно възможностите на статистическите методи за изследване на явленията и процесите в областта на застраховането, които биха могли успешно да адаптират статистическия инструментариум за целите на застрахователния анализ и прогнозиране. Липсват задълбочени изследвания и на учени-застрахователи относно подходите за използване на богатите възможности на статистическите методи за извеждане на оптимални изводи относно тенденциите и проявяващите се закономерности в сферата на застраховането. Доколкото все пак има отделни примери в това отношение, то те стигат единствено до „експлоатиране“ на най-обикновените статистически техники, без понякога да се спазват дори най-елементарни изисквания за тяхното практическо приложение, за да се получат в крайна сметка правилни и статистически значими резултати.

Застрахователната статистика (от англ. „insurance statistics“) е неразделна част от финансовата статистика, чийто предмет на изследване са резултатите от дейността на застрахователните компании, изразяваща се в извършването на пакети от застрахователни операции.

Тя дава възможност на застрахователите и презастрахователите да вземат решение дали да приемат или да отхвърлят дадено задължение във

всеки конкретен случай за изпълнение на определени операции по сключени застрахователни и презастрахователни операции.

Говорейки за застрахователната статистика, асоциативно у хората се формират различни възприятия за нейната същност:

1. Като специални таблици, въз основа на които се осъществява определен вид застраховане или като портфейл от рискове във връзка с конкретен вид полици за определен период от време.

2. Като събиране и систематизация на данни във връзка с имущественото и жовотозастраховането с цел акумулиране на информация за вземане на съвременни и научно-обосновани управленски решения.

3. Като област на единната статистическа наука, чийто обект е дейността на застрахователните дружества и техните взаимоотношения със застрахованите.

Застрахователната статистика има за задача изучаване на закономерностите, възникващи в процеса на акумулиране на средства в застрахователните фондове на дружествата, на тяхното използване за възмездяване на материални и финансови загуби, появили се при настъпване на различни неблагоприятни събития, както и на финансовите резултати от цялостната застрахователна дейност. Тази основна задача на застрахователната статистика се изпълнява чрез набавяне на богата и разнообразна информация, която събират статистическите органи, органите на застрахователния надзор, самите застрахователни компании и др. Информацията се набавя посредством одобрените от Националния статистически институт и Министерството на финансите отчетни формуляри за статистическо наблюдение на дейността на застрахователните компании. При това информацията касае както стойностни (в лева), така и натурални показатели (бр., кв.м, тонове и т.н.). Чрез данните, събирани по пътя на статистическото наблюдение на застрахователната дейност, се съставя обобщена сводка за застрахованите обекти, за събраните вноски и плащания, за разпространението сред населението на различните видове застраховки, изчисляват се показатели за застрахователния обхват на населението, за структурата на застрахователните вноски и т.н. На основата на тези данни се съставят разпределителни и динамични редове, чрез които могат да се изследват закономерностите в размера на понесените щети, да се измери динамиката на изплатените обезщетения, на застрахователните премии, на закономерностите за настъпване на едни или други застрахователни събития и т.н. Важен източник на информацията са застрахователните полици, в които се съдържат данни за застрахователната сума, размера и периодичността на извършване на вноските, делът на отговорността на застрахователната компания при настъпване на застрахователното събитие, времето на действие на застрахования риск, територията и др.

(Слегва)